

Język polski

Romantyzm

Wprowadzenie do epoki

Czas trwania

Romantyzm to epoka literacka trwająca w Europie od końca XVIII wieku do połowy XIX wieku.

W Polsce romantyzm rozpoczął się w 1822 roku, kiedy Adam Mickiewicz wydał „Ballady i romanse” i trwał zaledwie do 1863 roku (powstanie styczniowe).

Główni twórcy i ich dzieła

Adam Mickiewicz (1798-1855)

- „**Ballady i romanse**” (1822) - początek polskiego romantyzmu; w „Romantyczności” ukazuje spór między racjonalizmem a irracjonalizmem
- „**Dziady**” cz. II, IV, III - dramat romantyczny, metafizyczne spojrzenie na losy jednostki i narodu
- „**Konrad Wallenrod**” - powieść poetycka o walce w imię ojczyzny (motyw walki podstępnej, wallenrodyzm)
- „**Pan Tadeusz**” - epepeja narodowa, ostatni zajazd na Litwie, patriotyzm i historia szlachecka

Juliusz Słowacki (1809-1849)

- „**Kordian**” - dramat romantyczny, analiza powstańczych nastrojów, koncepcja spisku i bohatera romantycznego
- „**Balladyna**” - dramat o władzy, zbrodni i karze
- „**Grób Agamemnona**” - refleksja nad losem Polski porównana do starożytnej Grecji

Zygmunt Krasiński (1812-1859)

- „**Nie-Boska komedia**” - dramat o konflikcie arystokracji i rewolucji
- „**Irydion**” - historia jako metafora losów Polski

Cyprian Kamil Norwid (1821-1883)

- „**Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie**” - wiersz o wielkich postaciach niezrozumianych przez współczesnych
- „**Fortepian Szopena**” - utwór o sztuce i patriotyzmie

Główne założenia epoki romantyzmu

Indywidualizm i kult jednostki

- Bohater romantyczny jest jednostką wybitną, często skłóconą ze światem.
- Często jest samotnikiem, buntownikiem, który nie godzi się na zastaną rzeczywistość.

Przykład: Konrad z „Dziadów” cz. III - samotny buntownik walczący z Bogiem o losy narodu.

Irracjonalizm i mistycyzm

- Romantycy odrzucali rozumowe poznanie świata, podkreślali rolę intuicji, wiary, uczuć i wyobraźni.
- W utworach pojawiają się zjawy, duchy, wizje senne i prorocze.

Przykładem jest scena Widzenia księdza Piotra w „Dziadach” cz. III, który wierzy, że Polska, swą męką odkupi winy świata i będzie Chrystusem narodów.

Ludowość

- Inspiracja kulturą i wierzeniami ludu.
- Fascynacja folklorem, podaniami, legendami, obrzędami (np. obrzęd dziadów w „Dziadach” cz. II)
- W „Balladach i romansach” pojawiają się duchy, zjawy i elementy nadprzyrodzone, zgodnie z ludowym przekonaniem, że „czucie i wiara” są ważniejsze od rozumu.

Historyzm i patriotyzm

- Zainteresowanie przeszłością, szczególnie średniowieczem (widoczne np. w dramacie „Kordian” Juliusza Słowackiego).
- Literatura służyła umacnianiu tożsamości narodowej, podkreślając konieczność walki o niepodległość („Konrad Wallenrod” Mickiewicza).

Motyw miłości romantycznej

- Uczucie idealne, często nieszczęśliwe.
- Bohater romantyczny kocha do końca życia, nawet po śmierci ukochanej (przykład Gustawa w „Dziadach” cz. IV)
- Ten rodzaj miłości często pchał nieszczęśliwego kochanka do odebrania sobie życia.

Romantyzm a inne epoki

Cecha	Oświecenie (XVIII w.)	Romantyzm (1. poł. XIX w.)	Pozytywizm (2. poł. XIX w.)
Najważniejsze idee	Rozum, nauka, postęp, krytycyzm, racjonalizm	Uczucia, wyobraźnia, duchowość, indywidualizm	Praca, nauka, realizm, pragmatyzm
Filozofia	Racjonalizm, empiryzm	Idealizm, irracjonalizm, mesjanizm	Scjentyzm, utytylizm, ewolucjonizm
Obraz człowieka	Człowiek jako istota rozumna, dążąca do wiedzy i doskonałości	Człowiek jako jednostka pełna emocji i sprzeczności, często samotnik	Człowiek jako istota społeczna, dążąca do postępu przez pracę
Literatura	Klasycyzm, dydaktyzm, moralizatorstwo	Ludowość, mistycyzm, natura, bohater romantyczny	Realizm, naturalizm, powieść tendencyjna
Sztuka	Harmonia, symetria, nawiązanie do antyku	Ekspresja, kontrasty, tajemniczość, fantastyka	Realizm, szczegółowość, ukazywanie życia codziennego
Relacja z naturą	Przyroda jako obiekt badań i eksploracji	Przyroda jako byt mistyczny, ożywiony, odzwierciedlenie uczuć	Przyroda jako element środowiska człowieka, poddany naukowemu badaniu
Stosunek do historii	Historia jako zbiór doświadczeń dla przyszłości	Historia jako dramatyczna walka narodów i jednostek	Historia jako proces ewolucji społeczeństw
Bohater literacki	Oświecony intelektualista, filozof, reformator	Buntownik, indywidualista, często samotny i tragiczny	Pozytywista, społecznik, pracownik organiczny

Przykładowe zadanie maturalne

Polecenie

Na podstawie fragmentu „Dziadów” cz. III oraz własnej wiedzy omów rolę mesjanizmu w literaturze romantycznej.

Tyran wstał – Herod! – Panie, cała Polska młoda
Wydana w ręce Heroda.
Co widzę – długie, białe dróg krzyżowych biegi.
Drogi długie – nie dojrzeć przez puszcze, przez śniegi –
Wszystkie na północ – tam, tam w kraj daleki
Płyną jak rzeki.
Płyną: ta droga prosto do żelaznej bramy;
Tamta jak strumień wpadła pod skałę, w te jamy,
A tamtej ujście w morzu – Patrz! Po drogach leci
Tłum wozów – jako tłumy wiatrami pędzone.
Wszystkie tam w jedną stronę,
Ach! Panie! To nasze dzieci,
Tam, na północ – Panie, Panie!
Takiż to ich los – wygnanie.
I dasz ich wszystkich wygubić za młodu.
I pokolenie nasze zatracisz do końca?
Patrz – ha – to dziecię uszło – rośnie – to obrońca!
Wskrzesiciel narodu,
Z matki obcej, krew jego dawne bohaterzy,
A imię jego będzie czterdzieści i cztery.

A. Mickiewicz, „Dziady” cz. III

Wskazówki do rozwiązania

1. Wyjaśnij pojęcie mesjanizmu (to przekonanie, że Polska jest “Chrystusem narodów”, jej cierpienie ma sens dziejowy)
2. Analizując fragment, wskaż konkretne przykłady tej idei: “Panie, cała Polska młoda wydana w ręce Heroda.”
3. Nawiąż do innych dzieł romantycznych, np. do sceny na Mont Blanc („Kordian”), gdzie bohater podejmuje misję narodową.

Romantyzm - podsumowanie

Najważniejsze informacje

Romantyzm to epoka, w której dominowały emocje, indywidualizm i duchowość. Artyści przeciwstawiali się racjonalizmowi oświecenia, kładąc nacisk na uczucia, wyobraźnię i tajemniczość.

Kluczowe motywy to **natura** (jako źródło inspiracji i refleksji), **miłość** (często tragiczna), **bunt przeciw normom społecznym** oraz fascynacja **historią i folklorem**.

W literaturze pojawia się bohater romantyczny – samotnik, buntownik, często tragiczny idealista (np. Konrad z „Dziadów” Mickiewicza).

Romantycy zwracali uwagę na metafizykę i mistycyzm, wierząc w istnienie sił nadprzyrodzonych. W Polsce epoka ta była silnie związana z dążeniami narodowymi, czego przykładem są utwory Mickiewicza („Pan Tadeusz”, „Dziady”), Słowackiego („Kordian”) i Krasińskiego („Nie-Boska komedia”).

Najważniejsze informacje

- Romantyzm w Polsce wiązał się z walką o niepodległość, co miało wpływ na literaturę.
- Bohater romantyczny to samotnik, indywidualista, buntownik (np. Werter, Konrad, Kordian).
- Zwróć uwagę na motywy – natura, miłość, patriotyzm, bunt, metafizyka oraz naucz się analizować symbole i emocjonalność tekstów.
- Romantyzm to epoka wielkich idei, więc warto umieć je dobrze uzasadnić.

Twoje notatki